

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 9/2'2022

(видається з 1994 року)

ISSN 2786-5517 (Online), ISSN 2409-1944 (Print)

[https://doi.org/10.37634/efp.2022.9\(2\)](https://doi.org/10.37634/efp.2022.9(2))

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 липня 2020 р. № 886 (економічні науки).

Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 вересня 2020 р. № 1188 (юридичні науки).

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 р. № 353/10 (облік та аудит).

Реєстраційне свідоцтво КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Префікс doi журналу: 10.37634/efp.

2022 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 26.09.2022

Формат 60×84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 12 від 15 вересня

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2022
© "Економіка. Фінанси. Право",
2022

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

ЗМІСТ

ЛУЦЕНКО І.С., ХОМУТЕНКО В.П., КОСТИН О.Ю. Методологічний інструментарій судово-експертної діяльності	5
ПЕТРИШИН Н.Я., ЯРЕМЧУК Т.С. Удосконалення технології розроблення та впровадження системи управління знаннями на підприємстві	10
ЗУБКО Т.Л. Моніторинг економічної безпеки підприємств торгівлі в умовах співпраці з міжнародним бізнесом	15
КОВТУНЕНКО К.В., ФОМІНА Н.М., ТВЕРДОХЛІБОВА А.В. Просування продукції як четвертий елемент комплексу маркетингу	21
ЧИРКОВА Ю.Л., ЗУЗАК О.В. Особливості функціонування осередків duty free та tax free в Україні та Європейському Союзі	25
ВОВК П.В. Специфіка процесуальної форми особливих проваджень в адміністративному судочинстві: на прикладі справ за зверненням податкових органів	31
ПЛЕЦЬКА С.Т., АНУФРІЄВА М.О. Формування конкурентної стратегії підприємства в умовах економіки знань: теоретичний підхід	37

CONTENTS

I. LUTSENKO, V. KHOMUTENKO, O. KOSTIN. Methodological toolkit of forensic expert activities	5
N. PETRYSHYN, T. YAREMCHUK. Improvement of technology of knowledge management system development and introduction at the enterprise	10
T. ZUBKO. Monitoring of the economic security of trading enterprises in conditions of cooperation with international business	15
K. KOVTUNENKO, N. FOMINA, A. TVERDOKHLIBOVA. Product promotion as the fourth element of the marketing complex	21
Y. CHYRKOVA, O. ZUZAK. Features of the functioning of duty free and tax free areas in Ukraine and the European Union	25
P. VOVK. The specificity of the procedural form of special proceedings in administrative proceedings: on the example of cases at the request of tax authorities	31
S. PILETSKA, M. ANUFRIIEVA. Formation of the competitive strategy of the enterprise in conditions of the knowledge economy: theoretical approach	37

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.9\(2\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2022.9(2).1)
УДК 657.92

Ірина Сергіївна ЛУЦЕНКО

к.е.н., доцент, Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9613-4307>
e-mail: irina_finance2014@ukr.net

Віра Петрівна ХОМУТЕНКО

к.е.н., професор, незалежний судовий експерт
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7204-7209>

Олег Юрійович КОСТІН

к.ю.н., директор Одеського НДЕКЦ МВС України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3151-1535>
e-mail: Odessandekc@ukr.net

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджено методологічний інструментарій судово-експертної діяльності. Зазначено, що забезпечення результативності експертного забезпечення правосуддя обумовлює необхідність пошуку релевантних методологічних підходів, які об'єднують діалектично пов'язані між собою методи. Стисло охарактеризовано методологічні підходи (системний, пракселогічний, хронологічний, інформаційний) та доведено важливість використання кожного з них в процесі проведення експертного дослідження. Визначено методи, що застосовуються при вирішенні завдань окремих видів судових експертиз.

Ключові слова: методологічні підходи, методи дослідження, види судової експертизи, системний підхід, пракселогічний підхід, хронологічний підхід, інформаційний підхід

ВСТУП

Актуальними проблемами в українському суспільстві є високий рівень злочинності, за яким Україна станом на 2021 р. займала 54 місце у світі (зі 135). Крім того, найпоширенішими злочинами в Україні визнано крадіжку і грабіж. Так, за даними Глобального індексу організованої злочинності, за статтею «Крадіжка» у 2013 р. скоєно 242769 правопорушень, у 2014 р. – їхня кількість зменшилась до 226833, у 2015 р. – зросла до 273756, у 2016 р. – до 312172. Зменшення кількості правопорушень з крадіжок та грабежів, починаючи з 2017 р., має тенденцію до зменшення та у 2020 р. становило вже 138562.

Важливу роль у процесі досудового та судового розслідування правопорушень відіграє ефективне та результативне експертне забезпечення правосуддя. Проте воно неможливе без вдосконалення його методологічних засад, що здійснюється за рахунок інституційної модернізації системи експертного пізнання та впровадження в експертну практику методологічного інструментарію: інноваційних методів й засобів, методик проведення експертного дослідження.

Вагомий внесок у розвиток концептуальних основ методології та організації наукових досліджень зробили: Т.М. Білуха, О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, В.П. Бобилев, І.І. Іванов, В.М. Кислий, В.Д. Малигіна, Ю.С. Проїдак та ін. Питання теоретичних засад методології в межах судово-експертної діяльності знайшли своє відображення у низці праць вітчизняних вчених. М.Г. Щербаківський, зокрема, проаналізував комплекс методів дослідження теорії судових експертиз як наукової галузі [1, С. 139-140]. І.С. Добронравова, О.В. Руденко, Л.І. Сидоренко, Н.М. Цимбалюк, В.Л. Чуйко, Т.М. Білоус надають характеристику проблемам, що пов'язані з методологією та організацією науково-дослідницької

діяльності [2]. Сучасну класифікацію та характеристику методів експертного дослідження у своїх працях надають: П.Д. Біленчук, В. В. Ковальова, О.О. Шульга, Г.А. Стрілець [3], Е.Б. Сімакова-Єфремян [4]. Так, велика увага приділяється дослідженню методологічного інструментарію судово-експертної діяльності, що свідчить про його значущість та зумовлює необхідність продовження досліджень у цій царині.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження базується на працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а також на матеріалах періодичних видань та монографій. Використано методи аналізу, синтезу, порівняння, пояснення, узагальнення тощо.

МЕТА статті – дослідити та визначити методологічний інструментарій судово-експертної діяльності.

РЕЗУЛЬТАТИ

Методологічними засадами судово-експертної діяльності є дослідницькі підходи, загальні теоретичні принципи наукового пізнання, система методів, певних технологій і встановлених правил (методик) виконання судової експертизи.

У найбільш загальному вигляді поняття дослідницького підходу тлумачиться як сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого-небудь чи що-небудь, ставлення до кого-небудь або чого-небудь [5].

На думку А.А. Грицанова, підхід – це комплекс парадигматичних, синтегматичних і прагматичних структур та механізмів у пізнанні або практиці, який характеризує конкуруючі між собою (або ті, що історично змінюють один одного) стратегії та програми філософії, науки, політики або в організації життя та діяльності людей [6].

П.М. Рабінович визначає, що концептуальним під-

ходом можна вважати побудовану на гранично загальних (філософських) категоріях світоглядну аксіоматичну ідею (засаду), яка постулює загальну стратегію дослідження, відбір досліджуваних фактів та інтерпретацію результатів дослідження [7].

У процесі експертного дослідження здійснюється комплексне використання як методологічних підходів (системного, праксеологічного, хронологічного, інформаційного та інших підходів), які визначають саму стратегію дослідження, його загальну спрямованість, так і загальнонаукових та спеціальних методів.

Забезпечення результативності експертного забезпечення правосуддя обумовлює необхідність пошуку релевантних методологічних підходів, які об'єднують діалектично пов'язані між собою методи. Підходи є загальною методологією дослідження, тоді як методи є прикладними, такими, що дозволяють здійснити квантифікацію складних явищ і процесів.

Сутність системного підходу полягає у комплексному дослідженні складних об'єктів (систем), вивчення яких не обмежується особливостями їх складових елементів, а пов'язане насамперед з акцентуванням уваги дослідника на характер взаємодії між елементами. З позиції системного підходу можна розглянути будь-яку сферу [2]. Орієнтація на системний підхід найбільш виправдана тоді, коли судовою експертизою досліджуються сутність явища чи процесу, які розглядаються як певна система, яка є частиною системи більш широкого порядку, виконує в ній певні функції і пов'язана з нею різними зв'язками. На нашу думку, цей підхід у судовій експертизі є універсальним інструментом пізнавальної діяльності, незамінним у дослідженні складних динамічних цілісностей.

Методологічне значення праксеологічного підходу для судової експертології, на думку М.Г. Щербаковського, полягає в тому, що він орієнтує теорію судових експертиз на рішення її безпосередніх завдань як прикладної науки. Тільки практичні рекомендації, розроблені відповідно до принципів праксеології, дозволяють використовувати теоретично встановлені закономірності для побудови алгоритмів вирішення конкретних завдань у типових експертних ситуаціях.

Хронологічний (історичний) підхід дає змогу досліджувати розвиток процесів та подій у хронологічній послідовності. Цей підхід особливо часто використовується у судовій експертизі, у вивченні фактів, які належать до просторових, функціональних, структурних, динамічних і деяких інших характеристик процесу, а також особливостей об'єктів. Вивчення історичного досвіду, визначення етапів становлення й розвитку об'єкта дослідження від моменту виникнення до часу вивчення проблеми науковцем, значно збагачує наукове дослідження, підвищує рівень достовірності його результатів, вказує на компетентність та об'єктивність дослідника.

Застосування інформаційного підходу в судовій експертизі, полягає в тому, що у дослідженні будь-якого об'єкта, процесу чи явища насамперед виявляються найхарактерніші для нього інформаційні аспекти. Пізнавальні можливості інформаційного підходу полягають у тому, що предмет дослідження вивчається у контексті інформації, її численних виявів. Він передбачає використання пізнавальних можливостей інфор-

маційної теорії, методів, засобів, організаційних форм і технологій, вироблених інформатикою, для визначення специфічних рис предмета дослідження. Наприклад, визначаючи ринкову вартість об'єктів дослідження, судові експерти експертної спеціальності 12.1 «Визначення вартості машин, обладнання, сировини та споживчих товарів» згідно з вимогами Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» здійснюють маркетингове дослідження, і відповідно до Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України використовують дані Інтернет-мережі, а також аналогічних джерел електронної торгівлі («Ali-Express», «Бесплатка» тощо) [9]. Крім того, інформаційний підхід у судовій експертизі покладено в основу розроблення численних ефективних методів і методик, що дають змогу отримувати надійні результати у дослідженні різних об'єктів.

У судово-експертній діяльності методологічні підходи реалізуються за допомогою певних методів дослідження, які є способом, інструментом досягнення мети і завдань дослідження, який показує, як можна виконати дослідження і зробити на основі отриманих результатів обґрунтовані висновки й пропозиції [5].

Сутність методу наукового пізнання можна сформулювати дуже просто: це така процедура отримання знань, за допомогою якої їх можна відтворити, перевірити й передати іншим людям [10].

За ступенем узагальнення та сферою діяльності методи наукового пізнання поділяються на: загальнонаукові методи, які використовуються у теоретичних та емпіричних дослідженнях, і спеціальні методи, які є способом пізнання об'єктивної реальності.

На обрання методів дослідження значною мірою впливає предмет, завдання та об'єкти експертизи, а також ступінь ефективності конкретного методу, що виражається в його дієвості, умовній економічності, допустимості з погляду закону, рівня складності, можливості здійснення повторного дослідження, надійності, тривалості тощо [4].

Не всякі методи, що застосовуються в інших галузях діяльності, можуть бути рекомендовані для використання в експертній практиці. Важливою умовою застосування методу судової експертизи є максимальне збереження об'єктів дослідження і його ознак, відповідність кримінально-процесуальному законодавству й нормам етики, науковій обґрунтованості.

Ми погоджуємось з думкою П.Д. Біленчук, що рішення конкретного завдання й цілісність об'єкта пізнання неможливі з використанням якого-небудь одного методу і потребують від експерта застосування різних за характером й джерелом походження методів. Наявність численних методів судової експертизи припускає необхідність їхньої класифікації й систематизації [3]. Наведена у табл. 1 класифікація й систематизація методів судової експертизи не є вичерпною.

Аналіз експертної практики застосування методів дослідження надав змогу прийти до висновку, що сукупність методів дослідження об'єктів, явищ і процесів, процедура та послідовність їх застосування становить технологію якісного проведення судових експертиз.

Таблиця 1 – Методи, що застосовуються при вирішенні завдань окремих видів судових експертиз

[складено автором за даними: [11–20]]

Вид судової експертизи	Загальнонаукові методи	Спеціальні методи, що застосовуються при вирішенні завдань окремих видів судових експертиз
Автотоварознавча експертиза	Спостереження, порівняння, описування, вимірювання, моделювання, аналіз і синтез, дедукції та індукції, абстрагування й конкретизація, аналогія, аксіоматичний, органолептичний тощо	Методи визначення вартості колісного транспортного засобу (статистичного аналізу вартості транспортних засобів, підсумовування, мультиплікаторів, графоаналітичний, процентного показника ринкової вартості аналогічного КТЗ; методи визначення вартості відновлювального ремонту або матеріального збитку, заподіяного власнику пошкодженого КТЗ (калькуляція, аналітичний метод визначення норм трудомісткості ремонту транспортних засобів). Методи інструментального вимірювання і візуального спостереження за допомогою оптичних приладів.
Будівельно-технічна, оціночно-будівельна, земельно-технічна, оціночно-земельна експертизи	Аналіз і синтез, спостереження, вимірювання, експерименту, моделювання тощо	Інструментальні, допоміжно-технічні (топографо-геодезичні зйомки місцевості), розрахунково-аналітичні, документальні, порівняльний підхід, оцінювання на основі співвідношення доходу і ціни продажу витратний підхід до оцінювання нерухомості, органолептичні, нормативний метод, метод прямої капіталізації, метод непрямої капіталізації, метод Інвуда, метод Ринга, метод Хоскольда, метод пов'язаних інвестицій тощо.
Економічна експертиза	Діалектичні методи пізнання, аналіз і синтез, дедукція і індукція, абстрагування і конкретизація, аналогія, моделювання тощо	Метод документальної перевірки (нормативно-правова перевірка, формальна, арифметична, хронологічна, зустрічна, взаємна, аналітична і логічна перевірка звітності, перевірка кількісно-сумового обліку), зіставлення даних документів, розрахунково-аналітичні методи (економічний аналіз, економіко-математичні методи) тощо.
Товарознавча експертиза	Аналіз і синтез, дедукція і індукція, абстрагування і конкретизація, аналогія	Органолептичний, вимірювальний, реєстраційний, розрахунковий (дохідний, порівняльний та витратний метод оцінювання майна, метод прямого калькулювання), експертний тощо.
Інженерно-транспортна експертиза	Спостереження, вимірювання, експеримент, моделювання, порівняння, опис, фотографування; аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, абстрагування, конкретизація	Візуальні, експериментальні, трасологічні, металографічні, інструментальні методи, математичні методи розрахунку і статистики, методи визначення довжини гальмівного шляху автомобіля в автотехнічній експертизі, метод відшукування знищеної інформації в комп'ютерно-технічній експертизі, експрес-діагностики тощо.
Криміналістична експертиза (звуко-та відеозапису; молекулярно-генетична; компютерно-технічна та програмно-технічна; авторознавча; почеркознавча; техніко-криміналістична тощо)	Діалектичні методи пізнання, аналіз і синтез, дедукція і індукція, абстрагування і конкретизація, аналогія, моделювання тощо	Аудитивний аналіз голосу і мовлення; лінгвістичний аналіз мовлення; інструментальний акустичний аналіз фонограм; метод генотипоскопії; ДНК-аналіз, тобто дослідження мікрослідів на клітинному рівні; метод дослідження мітохондріальної ДНК; фізичні, хімічні та інші методи досліджень з використанням спеціальних приладів; магнітооптичний метод, метод магнітної дефектоскопії, метод мікроштрихів, крапельний метод; метод візуального дослідження, технічно-діагностичний метод, метод дослідження програмного забезпечення; лінгвістичні, почеркознавчі методи, методи порівняльного аналізу тощо.
Експертиза у сфері інтелектуальної власності	Формально-логічні методи пізнання: аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, дедукція і індукція; евристичний метод; моделювання	Метод непрямої капіталізації (дисконтування грошового потоку) та метод прямої капіталізації доходу, метод роялті; електроакустичний метод; методи аналізу сигналів (аудитивний, осцилографічний та спектральний методи); методи цифрового дослідження відео зображень; метод застосування цифрової фотографії.

ВИСНОВКИ

Отже, для проведення всебічного, повного та об'єктивного експертного дослідження важливим є використання ефективного методологічного інструментарію із застосуванням різноманітних методів дослідження,

які доповнюють один одного та необхідні для достовірної відповіді судового експерта на поставлені йому питання та забезпечення всебічності та достовірності висновків.

Список використаних джерел

1. Щербаківський М.Г. Методологія дослідження феномена судових експертиз. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2016. № 3 (75). С. 133–142.
2. Методологія та організація наукових досліджень / І.С. Добронравова та ін. Київ, 2018. 607 с. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf>
3. Біленчук П.Д., Ковальова В.В., Шульга О.О., Стрілець Г.А. Сучасна класифікація методів судової

експертизи. *Криміналістика і судебна експертиза*. 2013. Вип. 58(2). С. 118-123. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2013_58\(2\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2013_58(2)_24)

4. Сімакова-Єфремян Е.Б. До питання про методи та методики експертних досліджень. *Сучасні проблеми розвитку судової експертизи*: зб. матер. засідання "круглого столу", присвяченого 10-річчю створення Севастопольського відділення Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. М.С. Бокаріуса (Севастополь, 10–11 черв. 2010 р.). Харків, 2010. С. 31–33.

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.У. Бусел. Київ, 2004. 1035 с.

6. Грицанов А.А. Всемирная энциклопедия: Философия. М., 2001. 1312 с.

7. Рабинович П.М. Наука філософії права: до характеристики предмета й методології. *Проблеми філософії права*. 2003. Т. 1. С. 22-26.

8. Хитра І.О. Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень. Міжнародна науково-практична конференція (Луцьк, 10 квітня 2020 р.). Луцьк, 2020. С.76-77. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua>

9. Заяць Р.Я. Методологія та організація криміналістичного забезпечення боротьби зі злочинністю. *Криміналістичний вісник*. 2022. № 1 (37). С. 7-16. URL: <https://visnyk.dnдек.мvs.gov.ua>

10. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Методологія наукових досліджень. Харків, 2019. 368 с.

11. Методика товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів: затв. наказом Міністерства юстиції України, Фонду державного майна України від 24.11.2003 № 142/5/2092. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1074-03#Text>

12. Методика встановлення фактичних обсягів та вартості виконаних будівельних робіт за звітною документацією / Р.Й. Кучеренко та ін. Харків, 2012. 76 с.

13. Методика проведення судових будівельно-технічних та дорожньо-технічних експертиз з визначення видів будівництва. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/>

14. Методичні рекомендації щодо проведення судових будівельно-технічних експертиз з визначення категорії приміщень з залежності від функціонального призначення. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/>

15. Методика «Методи, способи та прийоми, які використовуються при проведенні судово-економічних експертиз», реєстраційний код 11.0.08.. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/>

16. Методика «Визначення вартості майна», реєстраційний код 12.1.15. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/>

17. Методика експертного дослідження електронних пристроїв транспортних з метою визначення параметрів їх руху, реєстраційний код 10.0.16. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/>

18. Методика визначення швидкості руху транспортних засобів під час зіткнення з урахуванням їх деформації та руйнування, реєстраційний код 10.1.01. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/>

19. Горбач-Кудря І.А. Експертиза звуко- та відеозапису: поняття, завдання та методи дослідження. Сучасні криміналістичні експертизи в розслідуванні злочинів: матеріали кругл. столу: (м. Київ, 25 лютого 2015). Київ, 2015. 143 с.

20. Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності»: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-п#Text>

21. Методика оцінки майнових прав інтелектуальної власності: затв. наказом Фонду державного майна України від 25 червня 2008 р. № 740. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-08#Text>

22. Методика дослідження інформації на цифрових носіях, реєстраційний код 10.9.07. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua>

References

1. Shcherbakovskyi M.H. Methodology of the study of the phenomenon of forensic examinations. *Bulletin of the Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko*. 2016. No. 3 (75). pp. 133–142. (in Ukrainian).

2. Methodology and organization of scientific research / I.S. Dobronravova et al. Kyiv, 2018. 607 p. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf> (in Ukrainian).

3. Bilenchuk P.D., Kovalova V.V., Shulha O.O., Strelets H.A. Modern classification of methods of forensic examination. *Forensics and forensic examination*. 2013. Issue 58(2). pp. 118-123. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2013_58\(2\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2013_58(2)_24) (in Ukrainian).

4. Simakova-Efremian E.B. To the question of methods and techniques of expert research. *Modern problems of the development of forensic expertise*: collection of the materials of the "round table" dedicated to the 10th anniversary of the establishment of the Sevastopol branch of the Kharkiv Research Institute of Forensic Expertise named after M.S. Bokarius (Sevastopol, June 10–11, 2010). Kharkiv, 2010. pp. 31–33. (in Ukrainian).

5. A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language / ed. V.U. Busel. Kyiv, 2004. 1035 p. (in Ukrainian).

6. Hrytsanov A.A. World encyclopedia: Philosophy. Moscow, 2001. 1312 p. (in Russian).

7. Rabinovich P.M. The science of the philosophy of law: to the characteristics of the subject and methodology. *Problems of the philosophy of law*. 2003. Vol. 1. pp. 22-26 (in Ukrainian).

8. Khytra I.O. Traditional and innovative approaches to scientific research. International scientific and practical conference (Lutsk, April 10, 2020). Lutsk, 2020. pp.76-77. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua> (in Ukrainian).

9. Zaiats R.Ya. Methodology and organization of forensic support for fighting crime. *Forensic Herald*. 2022. No. 1 (37). pp. 7-16. URL: <https://visnyk.dnдек.мvs.gov.ua> (in Ukrainian).

10. Danylian O.H., Dzoban O.P. Methodology of scientific research. Kharkiv, 2019. 368 p. (in Ukrainian).

11. Methodology of commodity examination and evaluation of wheeled vehicles: approved. by order of the Ministry of Justice of Ukraine, the State Property Fund of Ukraine dated November 24, 2003 No. 142/5/2092. (in Ukrainian).

12. The method of determining the actual volumes and cost of the completed construction works according to the reporting documentation / R.Y. Kucherenko et al. Kharkiv, 2012. 76 p. (in Ukrainian).

13. Methodology of conducting judicial construction-technical and road-technical examinations for the determination of types of construction. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/> (in Ukrainian).

14. Methodological recommendations for conducting forensic construction and technical examinations to determine the category of premises depending on the functional purpose. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/> (in Ukrainian).

15. Methodology "Methods, ways and techniques used in conducting forensic economic examinations", registration code 11.0.08. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/> (in Ukrainian).

16. Methodology "Determination of property value", registration code 12.1.15. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/> (in Ukrainian).

17. Methodology of expert research of electronic transport devices for the purpose of determining their movement parameters, registration code 10.0.16. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/> (in Ukrainian).

18. The method of determining the speed of movement of vehicles during a collision taking into account their deformation and destruction, registration code 10.1.01. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua> (in Ukrainian).

19. Horbach-Kudria I. A. Expertise of sound and video recording: concepts, tasks and methods of research. *Modern forensic expertise in the investigation of crimes: materials circular. table*: (Kyiv, February 25, 2015). Kyiv, 2015. 143 p. (in Ukrainian).

20. National Standard No. 4 "Evaluation of intellectual property rights": Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 3, 2007 No. 1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-п#Text> (in Ukrainian).

21. Methodology for evaluating intellectual property rights: Order of the State Property Fund of Ukraine dated June 25, 2008 No. 740. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-08#Text> (in Ukrainian).

22. Methodology of information research on digital media, registration code 10.9.07. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua> (in Ukrainian).

Iryna LUTSENKO

PhD in Economics, Associate Professor, Odesa National Economic University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9613-4307>

e-mail: irina_finance2014@ukr.net

Vira KHOMUTENKO

PhD in Economics, Professor, independent forensic expert

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7204-7209>

Oleh KOSTIN

PhD in Legal Sciences, Director of Odesa Scientific Research Forensic Center of the MIA (Ministry of Internal Affairs) of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3151-1535>

e-mail: Odessandekc@ukr.net

METHODOLOGICAL TOOLKIT OF FORENSIC EXPERT ACTIVITIES

Introduction. *Effective and efficient expert provision of justice plays an important role in the process of pre-trial and judicial investigation of offenses. However, it is impossible without improving its methodological foundations, which is carried out due to the institutional modernization of the system of expert knowledge and the introduction of methodological tools into expert practice: innovative methods and tools, methods of conducting expert research.*

The purpose of the paper is to investigate and define the methodological toolkit of forensic expert activity.

Results. *It is noted that ensuring the effectiveness of expert provision of justice necessitates the search for relevant methodological approaches that combine dialectically related methods. Methodological approaches (systemic, praxeological, chronological, informational) are briefly characterized and the importance of using each of them in the process of expert research is proven. It is noted that the systematic approach in forensic examination is a universal tool of cognitive activity, irreplaceable in the study of complex dynamic entities. The praxeological approach to forensic expertise allows you to use theoretically established regularities to build algorithms for solving specific tasks in typical expert situations. The chronological (historical) approach makes it possible to study the development of processes and events in chronological order. The informational approach in forensic examination is the basis for the development of numerous effective methods and techniques that make it possible to obtain reliable results during the study of various objects. It was established that the application of the information approach in forensic examination consists in the fact that when examining any object, process or phenomenon, first of all, the most characteristic informational aspects for it are revealed. The methods used in solving the tasks of certain types of forensic examinations are defined.*

Conclusion. *In order to conduct a comprehensive, complete and objective expert investigation, it is important to use an effective methodological toolkit with the use of various research methods that complement each other and are necessary for the forensic expert to provide a reliable answer to the questions put to him and to ensure the comprehensiveness and reliability of the conclusions.*

Keywords: *methodological approaches, research methods, types of forensic examination, systemic approach, praxeological approach, chronological approach, informational approach*